
Ze źródeł do dziejów prasy polonijnej

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 8/4, 589-610

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZE ŹRÓDEŁ DO DZIEJÓW PRASY POLONIJNEJ

Do druku podał J ó z e f S k r z y p e k

Publikowany poniżej *Szkic prasy polskiej za granicą*, oficjalny dokument Ministerstwa Spraw Zagranicznych z lat 1934—1935, wymaga kilku zdań wyjaśnienia, przede wszystkim natury ogólniejszej¹. Znany powszechnie historykom prasy polskiej brak źródeł dokumentalnych występuje w jeszcze silniejszym stopniu, jeśli idzie o prasę polonijną. Dotyczy to zwłaszcza tych krajów, w których osiedliła się stosunkowo niewielka liczba emigrantów polskich, a jej zbyt słabe organizacje nie były w stanie rozwinąć wszechstronnej, dynamicznej działalności, kładąc główny nacisk na problemy organizacyjne².

Brak źródeł dokumentalnych tylko częściowo zastępują pamiętniki czy wspomnienia. Poświęcone przeważnie całokształtowi życia polonii w danym kraju, z reguły fragmentarycznie dotyczą dziejów prasy. W ślad za tym dotychczasowe opracowania prasy polonijnej noszą charakter ogólnopisowy, bez głębszej analizy, której brak stoi na przeszkodzie syntezie naukowej. Archiwa i inne zbiory krajowe również nie posiadają żadnych poważniejszych kompletów źródłowych do dziejów prasy polonijnej³, a przynajmniej taki stan rzeczy istnieje w odniesieniu do okresu przed 1918 r. Jest to wynikiem układu warunków politycznych, w jakich znajdował się naród polski przez cały wiek XIX aż do listopada 1918, pozbawiony własnego państwa, podzielony między trzech zaborców.

---

¹ Oryginał pisany na maszynie liczy 51 stron znormalizowanego papieru, zapisanego dwustronnie. Znajduje się on w zbiorach Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego PAN.

² Uwaga ta dotyczy w mniejszym stopniu takich krajów, jak Francja, Niemcy czy Stany Zjednoczone AP, gdzie powstały wielkie skupiska polonijne w XIX w., choć i tam stan zachowanych źródeł dokumentalnych pozostawia wiele do życzenia.

³ W. Chojnacki, *Prasa polska w Argentynie i Urugwaju 1913—1963*, „Problemy Polonii Zagranicznej”, R. 3, s. 121 i n., a w szczególności przypisy, gdzie sumiennie została przedstawiona bibliografia.

Mimo bezpaństwowego bytu zainteresowanie prasą polonijną przed 1918 r. przejawiały w kraju, do własnych, często zresztą bardzo ograniczonych celów, różne organizacje społeczne, a także ugrupowania polityczne.

Odzyskanie niepodległości w 1918 r., utworzenie rządu i całego aparatu państwowego przyniosło w konsekwencji poważne zmiany również w zakresie prasy polonijnej. Pomijając w tym miejscu, próby i dążenia rządów polskich w okresie dwudziestolecia do zbudowania jakiegoś programu dla całej Polonii, podkreślić trzeba, że już od samego powstania agend zagranicznych rządu polskiego prasa polonijna znalazła się w centrum jego zainteresowań, co odbiło się w źródłach⁴.

Publikowany *Szkic* jest referatem przygotowanym przez Wydział Polski Za Granicą MSZ na podstawie raportów nadsyłanych przez placówki zagraniczne. Jakkolwiek podany w nim spis tytułów prasowych nie jest pełny, na specjalną uwagę zasługują dane liczbowe odnośnie do nakładów, zasięgu oddziaływania, charakteru i oblicza ideowego pism oraz charakterystyki redaktorów⁵.

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

Departament Konsularny
Wydział Polaków Za Granicą
Nr E. II. 303/1-140

SZKIC PRASY POLSKIEJ ZA GRANICĄ

Wydanie trzecie
1 stycznia 1935 r.

I. Argentyna

1. CODZIENNY NIEZALEŻNY KURIER POLSKI. (Buenos Aires. U.T. 31. Retiro 0963. Reconquista 992).

Dziennik. Wyd. K. Kondratowicz i B. Lasecki. Bez wyraźnego kierunku politycznego. Wobec Rządu R.P. — lojalny, krytykuje równocześnie ostro politykę kolonizacyjną, by pozyskać popularność wśród wychodźstwa. Zasięg: B. Aires i prowincja. Nakład — ca 1000 egz. (sobotni ca 3000 egz.). Redakt.:

⁴ Zob. E. Rudziński, *Relacja Wydziału Prasowego przy Konsulacie Generalnym R.P. w USA z 1919 r.*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, 1966, t. 5, z. 1, oraz w opracowaniu tegoż *Biuletyn „Polish Press Information Service”*, tamże, 1968, t. 7, z. 1, s. 211—220.

⁵ Należy mieć na uwadze w tym wypadku kryteria oceny, o których szerzej pisał w swoich wspomnieniach W. Wójcik („Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, 1968, t. 7, z. 2, s. 261—274).

- T. Wojnowski (bez uzdolnień dziennikarskich). Posiada korespondentów w Polsce oraz utrzymuje kontakt z P.A.T. i Iskrą. Wydaje dwa miesięczniki: „Argentyna” — B. Aires, i „Echo Ameryki” — Montevideo. Pisma te wychodzą nieregularnie, zamierając co pewien czas.
2. GŁOS POLSKI. (Buenos Aires, Calle San José 1451 U.T. 23. Buen Orden 7947).
Dziennik. Wyd. i organ ofic. Federacji — Dom Polski, bez wyraźnego kierunku polit., o ogólnej tend[encji] lewicowej, poświęcony interesom wychodźstwa argentyńskiego. Wobec Rządu R.P. — lojalny. Zasięg — B. Aires i prowincja (kolportaż wśród tow[arzystw] należących do Federacji). Nakład — *ca* 600 egz. (sobotni *ca* 1800 egz.). Redakt.: S. Kowalewski (Kier. Wydż. Słowiańskiego Banku Boston, ideowiec o przekonaniach lewicowych na gruncie państwowości pol., pracowity, o dużych zdolnościach dziennikarskich) — S. Owsianowski i J. Kala-ciński (jednostki o słabych zdolnościach dziennikarskich). Posiada korespondentów w Polsce oraz utrzymuje kontakt z P. Ag. Publ. i Iskrą.
  3. OREJDOWNIK. (Posadas, Avenida Mitre 127, Misiones).
Dwutygodnik. Wyd. J. Czajkowski (dawniej OO. Werbistów i obecnie wspierany przez nich finansowo). Wobec prac rządowych niechętny, bierze czynny udział w walce kleru z nauczycielstwem. Zasięg — stan Misiones. Nakład — *ca* 700 egz. Redakt.: J. Czajkowski.
  4. OSADNIK.
Dwutygodnik. Wyd. i org[an] Związku Towarzystw Polskich w Misiones. Bezpartyjny, poświęcony wyłącznie sprawom osadnictwa w Misiones. Utrzymuje się z prywatnej subwencji Prezesa Związku Zubrzyckiego. Redakt.: Leopold Nowak (bez specjalnych uzdolnień dziennikarskich). Powstał w końcu 1933 r. Nakład ok. 500 egz.

II. Austria

1. DODATEK DO MIĘDZYNARODOWEJ GAZETY GOSPODARCZEJ I KOMUNIKACYJNEJ. („Internationale Wirtschafts-und Verkehrs-Zeitung”).
Dwutygodnik. Dodatek polski redagowany jest przez Wilh. Eltersa. Powstał jako przekształcenie samoistnego „Austriacko-Polskiego Przeglądu Gospodarczego”.
2. POLAK W AUSTRII.
Miesięcznik. Redaktor: obywatel austriacki Ferdynand Metzner. Wydawca: Henryk Leźnicki, student (po nim miał być Mateusz Sudek). Kierunek prorządowy nadają studenci z Legionu Młodych, członkowie Stow. Akad. „Oświata”. Egzystencja pisma niepewna z powodu trudności finansowych. Nakład — *ca* 2000 egz.

III. Belgia

1. HASŁO. (Hautrage — État).
Miesięcznik. Wyd. i org. Centralnego Zw. Pol. Tow. Kobietych w Belgii. Nastawienie katolicko-narodowe. Zasięg — środowiska polskie w Belgii. Nakład — *ca* 300 egz. Red.: ks. dr W. Pająk (członek Misji Katolickiej).
2. PROLETARIAT. (157, rue de L'indépendance, Bruxelles-Molenbeck).
Miesięcznik komunistyczny. Red. i wydawca Georges Vercecken. Wychodzi nieregularnie.

IV. Brazylia

1. BRASIL-POLONIA. (Rio de Janeiro — Rua Cabrol Soares 65).
Miesięcznik. Wyd. i org. Tow. Polsko-Brazylijskiego „Kościuszko” w Rio de Janeiro. Ilustrowany o charakterze informacyjno-propagandowym, redagowany w języku portugalskim, Redakt.: Dr Daniel de Carvalho (red. naczelny), Dr Cardoso Miranda (sekr. redakcji). Nakład — *ca* 1000 egz.
2. GAZETA POLSKA. (Curitiba, Rua Aquidatan Nr 842, Parana),
Tygodnik, największe pismo polskie w Brazylii. Red. i wyd. Ks. S. Trzebiatowski i Tadeusz Morozowicz. Wpływ decydujący na kierunek pisma Centr. Związek Polaków. Kierunek pisma: w pojęciu polskim — centrowy, w Paranie — zaangażowany w polityce rządowej, partia społeczno-demokratyczna. Stosunek do MSZ b. przychylny. Nakład — *ca* 3000 egz. Duży zasięg na stany: Parana, S. Catharina, Rio Grande do Sul, São Paulo, Matto Grosso, Goias i Minas, Rio de Janeiro.
3. LUD. (Curitiba, Av. Dr Jayme Reis Nr 503).
Wychodzi 2 razy w tyg. ks. Jan Pałka. Kierunek klerykalny, coraz bardziej zarysowują się wpływy narodowej demokracji i jej pochodnych kierunków w Polsce (główne źródło informacyjne: „Gazeta Warszawska”, „ABC”, „Dziennik Poznański”). Stosunek do MSZ nieprzychylny, unikanie współpracy. Nakład *ca* 3000 egz. Zasięg na stany: Parana, São Paulo, Minas, Rio de Janeiro oraz Argentyna i Urugwaj, S. Catharina. Pismo szkodliwe dla polityki polskiej w Paranie, poziom bardzo niski, bierze stale w obronę osoby i instytucje zwalczane przez Konsulat Gen. i C.Z.P. Wywiera decydujący wpływ na grupy klerykalne.
4. NASZA PRACA.
Miesięcznik. Red. Rudolf Papla. Wyd. Zrzeszenie Nauczycieli Szkół Polskich w Brazylii i Wydział Oświatowy C.Z.P. Organ o charakterze instrukcyjnym, zawierający działy: oświatowy, rolniczy, sportowy. Nakład — *ca* 600 egz. Projektowano likwidację pisma, jako zbędnego, w grudniu 1934 r.
5. NASZA SZKÓŁKA. (Curitiba, Rua Carlos de Carvalho 370. Caixa postal 412. Parana).
Miesięcznik. Wyd. Zw. Zrzeszenia Nauczycielstwa Polskiego w Brazylii. Oświatowy, przeznaczony dla dziatwy szkolnej. Nakład — *ca* 1200 egz. Redakt.: W. Radomski (instr. oświat. C.Z.P.).
6. ODRODZENIE. (Porto Alegre, Rua Visconde, Rio Branco, 119).
Tygodnik. Red. i wyd. inż. S. Służyński. Kierunek pisma: orientacja C.Z.P. (z separatystycznymi tendencjami, charakteryzującymi Zw. Zrzeszeń Polskich w Rio Grande do Sul). Kierunek postępowy, żywe kultywowanie tradycji niepodległościowych. Stosunek do Kons. Gen. w Kurytybie — zasadniczo lojalny. Dodatek do pisma pt. „Związkowiec” jest redagowany przez instruktora oświatowego Gauzę. Nakład — *ca* 2100—2500 egz., czytelników — 2150 na terytorium całej Brazylii.
7. POLSKA PRAWDA. (Curitiba, Av. Dr Vicente Machado, 191).
Tygodnik. Wydawca Tađ. Kędzierski, red. Jan Szklarski. Kierunek pisma niezdecydowany, zasadniczo postępowy. Stosunek do MSZ nieprzychylny. Nakład — *ca* 1000 egz. Zasięg: stany Parana, Rio Grande do Sul, S. Catharina. São Paulo. Pismo o charakterze szantażowym, redagowane przez osobnika o przeszłości kryminalnej.
8. PRZYJACIEL RODZINY. (Curitiba, Av. Jayme Reis, 503).
Red. ks. Jan Pałka. Kierunek pisma: zasadniczo dewocyjny, ubocznie porusza

- sprawy społeczne wg programu Akcji Katolickiej. Nakład — *ca* 1500 egz. Zasięg: wszystkie stany Brazylii, w których mieszkają Polacy.

9. SARMATA.

Miesięcznik. Red. Winc[enty] Flenik. Wyd. Stow. Studentów „Sarmacja”. Nakład — *ca* 100 egz. Zasięg: Parana. Z pierwszego numeru „Sarmaty” wynika, że pismo to redagowane jest b. słabo, jest pod wpływem ks. ks. Misjonarzy.

V. Czechosłowacja

1. DZIENNIK POLSKI. (Mor. Ostrawa — Przywóz 3, Beneša 5).

Dziennik. Red. i wyd. Jarosław Waleczko. Kierują i finansują: Związek Śląskich Katolików, Stronnictwo Ludowe oraz ich prezesowie, dr Wolf i poseł dr Buzek. Kierunek: narodowy, bezpartyjny, wobec Rządu R.P. całkowicie pozytywny. Nakład — 7000 egz. Zasięg: Śląsk Czechosłowacki, Półn.-Wschodnie Morawy, inne tereny Czechosłowacji, zamieszkałe przez Polaków, woj. śląskie.

2. EWANGELIK. (Czeski Cieszyn, ul. Fabryczna 13).

Tygodnik. Wyd. i org. Tow. Ewangelickiej Oświaty Lud. na Śl[ąsku] Cieszyńskim. Kierunek: kościelno-ewangelicki, narodowy. Zasięg: Śl[ąsk] Cieszyński, zwłaszcza okręg jabłonkowski i czesko-cieszyński. Nakład — *ca* 2500 egz. Redakt.: P. Heczko, ks. O. Michejda.

3. GAZETA GÓRNICZA. (Karwina, Kino „Orpheus”).

Tygodnik. Wyd. i org. Sekcji Pol. Zw. Górników w Czechosłowacji. Kierunek socjalistyczny, umiarkowany, zawodowy. Zasięg: Śl[ąsk] Cieszyński, Zagłębie Ostr[awsko]-Karwińskie. Nakład — *ca* 3000 egz. Redakt. Fer. Goetze, sekr. Pol. Sekcji Zw. Górników w Czechosłowacji.

4. GŁOS RÓBOTNICZY I WŁOŚCIAŃSKI. (Karwina, hotel Unger).

Tygodnik komunistyczny, org. Komun. Partii Czechosł. Właściciel: Krajowy Komitet Wykon. K.P.Cz. Wyd. i red. nacz. poseł komun. Karol Śliwka. Red. odp. Ad. Kaleta w Czeskim Cieszynie. Nakład — *ca* 1000—1500 egz. Zasięg: Zagłębie Karwińskie i okręg trzyniecki.

5. KARWINIAK. (Karwina, hotel Unger).

Dwutygodnik komunistyczny. Wyd. i właśc. poseł Karol Śliwka. Red. odp. Ant. Mikula. Redaguje sekr. polskiej sekcji komunistycznego Zw. Zaw. Górników, Paweł Kluz. Nakład — *ca* 400—500 egz. Posiada znaczenie lokalne.

6. NA PRZEŁOMIE. (Czeski Cieszyn).

Miesięcznik. Wyd. i org. Zrzeszenia Zw. Młodzieży Ewang. W Czechosłowacji o nastawieniu religijno-oświat.-społ.-sportowym. Redakt.: prezes pol. Młodzieży Ewangelickiej w Czechosłowacji.

7. NASZ KRAJ. (Czeski Cieszyn, ul. Fabryczna 13).

Tygodnik. Wyd. i org. ofic. Zw. Śląskich Katolików w Rep. Czechosł., o charakterze kat.-pol., umiarkowany. Zasięg: Śląsk Cieszyński, zwłaszcza okręgi: jabłonkowski, cieszyński, frysztacki i bogumiński. Nakład — *ca* 2000 egz. Redakt.: Karol Junga, poseł do sejmu krajowego w Brnie.

8. NASZ LUD. (Czeski Cieszyn, ul. Frydecka 8).

Tygodnik. Wyd. i org. Śl[ąskiej] Partii Ludowej, separatystów śląskich o tend. germanofilskich. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński, jedynie okr[ęg] czesko-cieszyński i jabłonkowski. Nakład — *ca* 1500 egz. Redakt.: J. Prymus, J. Koźdoń (Niemiec, burmistrz Czechosł. Cieszyna).

9. NASZE PISEMKO. (Frysztat).

Miesięcznik. Wyd. Tow. Naucz. Pol. w Czechosł. przeznaczone dla dzieci pol-

- skich, kier. narodowy. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński, szkoły polskie. Nakład — ca 6000 egz. Redakt.: Marosz (nauczyciel szkoły wydz. we Frysztaście) i R. Siwek (kier. szkoły w Rychwałdzie).
10. W OBRONIE PRAWDY. (Karwina, 521).
Dwutygodnik. Wyd. ks. A. Paździora, kier. rel. kat., narodowy. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński, Karwina. Nakład nieznaczący. Redakt.: I. Salveg i ks. K. Maultz (katecheta polskiej szkoły wydziałowej w Karwina-Solcy).
11. OŚWIATA. (Karwina, dom p. Kadleca).
Miesięcznik. Wyd. i org. Pol. Stow. Rob. Oświatowo-Gimnastycznego „Siła” w Czechosł., oświatowy o tend. socjalistycznej. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński — Zagłębie Ostr.-Karwińskie. Nakład — ca 1600 egz. Redakt.: Fer. Pachol.
12. POLSKA 30-HALERZÓWKA. (Katowice, Sobieskiego, Nr 11).
Dziennik Wyd. „Polonii” w Katowicach, druk. w Katowicach i przywożone do Czechosłowacji (od V 1933). Ma służyć interesom ludności polskiej w Czechosłowacji, bez nastawienia politycznego, podobnego „Polonii”. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński. Nakład — ca 2500 egz. Redakt.: St. Nogaj (Śląska Ostrawa, Namesti 1194).
13. PORADNIK GOSPODARCZY. (Czeski Cieszyn, ul. Fabryczna 13).
Miesięcznik. Wyd. Tow. Rol. w Cz. Cieszynie, org. pol. rol.-gosp. w Czechosłowacji, fachowy. Zasięg — Śl. Cieszyński. Nakład — ca 1500 egz. Redakt.: inż. J. Heczko.
14. PRAWO LUDU. (Czeski Cieszyn — ul. Strzelnicza 20).
Tygodnik. Wyd. i org. Stron. Ludowego w Czechosłowacji, kier. radyk.-narodowy, bojowy wobec szowinizmu czeskiego, najmłodsze pismo pol. w Czechosłowacji. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński, zwłaszcza okol. wiejskie i Zagłębie Ostr.-Karwińskie. Nakład — ca 2500 egz. Redakt.: J. Waleczko (sekr. stronnictwa i Komit. Międzypart. Stron. Pol. w Czechosłowacji).
15. PRZEWODNIK STRAŻACKI.
Kwartalnik. Wyd. Zw. Pol. Straży w Czechosłowacji, fachowo-oświatowy, poświęcony sprawom pożarnictwa. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński. Redaktor i wydawca Jan Głombek. Nakład — ca 3200 egz.
16. PRZEGLĄD WSPÓDZIELCZY. (Mor. Ostrawa, Kolejowa 98).
Miesięcznik. Wyd. Zw. Pol. Stow. Społ. w Czechosłowacji, propaguje spóldzielczość o tendencji socjalistycznej. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński, Zagł. Ostr.-Karwińskie. Nakład — ca 8000 egz. Redakt.: E. Chobot. — Dodatek: „Pracownik Wspóldzielczy”.
17. PRZYJACIEL DZIATEK. (Nawsie, koło Jabłonkowa).
Miesięcznik. Wyd. i redakt. K. Krzywoń (pastor ewang. w Nawsiu); przeznaczony dla dzieci ewang. pol., kierunek ewang.-relig. i narodowy. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński — zwłaszcza okręg czesko-cieszyński i jabłonkowski.
18. ROBOTNIK ŚLĄSKI. (Karwina, dom p. Kadleca).
Tygodnik. Wyd. i org. Komitet. Wyk. Pol. Socjal. Partii Robotn. w Czechosłowacji, kierunek socjal. umiarkowany. Zasięg — Śl[ąsk] Cieszyński, zwłaszcza Zagłębie Ostr.-Karwińskie. Nakład — ca 1500 egz. Redakt.: W. Kotarba, E. Chobot (prezes Komit. Wyk.).
19. ŚWIT. (Karwina 521).
Miesięcznik dla młodzieży. Wyd. i red. ks. Karol Maultz. Finansuje Rada Związkowa Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej. Kierunek polsko-katolicki. Zasięg Śl[ąsk] Cieszyński. Nakład — ca 800 egz.

20. TRZYŃCZAN. (Trzyniec, Sekretariat K.P.Cz., Dom Robotniczy i Właśc. Nr 139).
 Periodyk komunist. wych. 1—2 razy w miesiącu. Właśc. i wyd. Józef Gillik, sekretarz Komun. Zw. Zaw. Metalowców. Red. odp. A. Jastrzebski. Druk. J. Nitkiewicza w Cz. Cieszyne. Nakład — *ca* 400—500 egz. Kolportowany wśród robotników hut trzynieckich.

VI. Dania

1. POLACY W DANII. (Nivaa, Sjaelland. Wincenty Kożuch).
 Miesięcznik. Wyd. i org. Związku Robotników Polskich i Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Danii. Wobec prac rządowych pozytywny. Zasięg — Dania. Nakład — *ca* 1000 egz. Redakt.: W. Kożuch (prezes Zw. Rob. Pol. w Danii), pomagają w redakcji — B. Rediger (ref. emigr. Poselstwa w Kopenhadze) i naucz. polscy w Danii.

VII. Francja

1. GOSPODARZ POLSKI WE FRANCJI. (Toulouse 13, Place Dupny).
 Miesięcznik. Red. Emil Schmidt, Lens (Pas-de-Calais). Wyd. Związek Osadników Polskich we Francji. Kierunek — fachowy. Stosunek do Rządu R.P. pozytywny. Zasięg — cała Francja. Nakład — *ca* 1000 egz.
2. GŁOS WYCHODŹCY. (Lille, Nord 1, Place de la Gare).
 Dziennik (radykalno-liberalny). Wyd. A. Ryczkowski i W. Starosta (zbliżony do C.G.T. i Zw. Rob. Pol.), lojalny wobec prac rządowych. Zasięg — środowiska polskie w całej Francji, zwł. w Dép. Nord i P.-d.-C. Nakład — *ca* 8000 egz. Redaktor: A. Ryczkowski.
3. KUPIEC POLSKI. (Lens — 33, rue de la Gare).
 Miesięcznik. Red. Jachimowicz. Org. Związku Kupców Polskich. Kierunek zawodowy. Zasięg — wyłącznie wśród kupiectwa polskiego we Francji. Nakład — *ca* 1000 egz.
4. NARODOWIEC. (Lens, P.-d.-C. — Rue Émile Zola).
 Dziennik (zachowawczy). Wyd. M. Kwiatkowski (zbliżony do Ch.D.), lojalny wobec pracy rządowej. Zasięg — cała Francja, zwł. środowiska pol. w Dép. Nord i P.-d.-C. Nakład — *ca* 25 000 egz. Redaktor: M. Kwiatkowski. Wydaje 2-tyg. „Świat Kobiety” i Ilustracja Polska”.
5. NASZ KURIER. 16, rue Meslay, Paryż).
 Tygodnik komunistyczny. Red. odp.: Le Mee René Marcel. Uwagi: Pisma komunistyczne w języku polskim we Francji i Belgii powstają dość często, ale po wydaniu kilku lub kilkunastu numerów na ogół upadają.
6. NIEDZIELA. Paris VII e. — 59, Rue de Grenelle).
 Tygodnik (ogłoszeniowo-handlowy). Wyd. S. i A. Karpińskich, właścicieli f. „Polion” w Paryżu (rodzaj bazaru, sprzedaż różnych artykułów drogą pocztową), organ reklamowy, katalog firmy „Polion” rozsyłany bezpłatnie robotnikom polskim we Francji. Pismo ma opinię ujemną jako obliczone na wyzysk rob. polskich, nie uznawane jako wydawnictwo prasowe. Nakład — *ca* 9000 egz. Redakt.: Roman Hernicz.
7. NOWE ŻYCIE. (12, av., athurin, Paryż XIX).
 Miesięcznik komunistyczny. Red. Chainton Jean.

8. GNYSKO. (Paris XVIIe. 3 bis. Rue Emile Allez).
Wych. 3 razy w tyg. Wydawnictwo adwokacki Ewy Mickun. Szczerze nastawione do ideologii Marsz. Piłsudskiego. Nastawienie demokratyczne przy daleko posuniętej bezstronności w ocenie zjawisk życia krajowego i emigracyjnego. Zasięg — środowiska pol. robotn. rolnych oraz przedmieścia Paryża. Nakład — ca 12 000. Redakt.: Stefan Moszczyński i Ewa Mickun.
9. PIŁSUDCZYK. (Paris XIII. 31, Rue Groulebarbe).
Miesięczny biuletyn kult.-oświatowy. Wyd. i org. Zw. Tow. im. Marsz. Piłsudskiego we Francji. Głosi ideologię obozu rządowego. Zasięg — Tow. w Dép. Nord i P.-d.-C., okr.: Metz, Strasbourg, Paryż. Nakład — ca 1000 egz. Redakt.: E. Strauch (ref. kult.-ośw. Zarz. Gł. Zw. Tow.).
10. POLAK WE FRANCJI. (Paris Ie. 263 bis. Rue St.-Honoré).
Tygodnik (zachowawczy). Wyd. i org. Zw. Tow. Katolickich i Polskiej Misji Katolickiej we Francji. Opozycyjne wobec pracy rządowej, daje informacje z życia kościelnego. Zasięg — środowiska polskie we Francji. Nakład — ca 6000 egz.
11. POLSKIE PACHOLE. (Lens, Nord. 7, Rue de la Paix).
Miesięcznik (pedagogiczny). Wyd. Zw. Naucz. Polskiego we Francji dla młodzieży polskiej we Francji. Lojalny wobec prac rządowych. Nakład — ca 3000 egz. Komitet Redakc.: Stempień, Stempieniowa, Milanka, Penczonkówna.
12. PRAWO LUDU. (Paris. C.e. 211, Rue Lafayette).
Tygodnik (zawodowo-radykalny). Wyd. i org. Sekcji Polskich przy C.G.T., o kierunku socjalistycznym. Opozycyjne wobec prac rządowych. Zasięg — środowiska polskich robotników we Francji. Nakład — ca 4000 egz. Redakt.: S. Jesionowski (kierunek sekr. polsk. przy C.G.T., doktryner).
13. SIŁA. (Lille. Nord. 19, Rue de la Barre).
Miesięcznik (zawodowy). Wyd. i org. Zw. Rob. Polskich we Francji, lojalny wobec prac rządowych. Zasięg — środowiska polskie w całej Francji, zwłaszcza w Dép. Nord i P.-d.-C. Nakład — ca 20 000 egz. Redakt.: P. Kalinowski.
14. WIARUS POLSKI (Lille. Nord. 35, Rue du Château).
Dziennik (zachowawczy). Wyd. J. Brejski (zbliżony do N.P.R.), opozycyjny wobec pracy rządowej. Zasięg — środowiska polskie w całej Francji, zwłaszcza w Dép. Nord i P.-d.-C. Nakład — ca 16 000 egz. Redakt. J. Brejski.
15. WOLNA MYŚL. (77, Rue Dulong, Paryż).
Miesięcznik komunistyczny. Red. Daniel Le Locat.

VIII. W. M. Gdańsk

1. GAZETA GDAŃSKA. (Gdańsk, Kassubischer Markt 21).
Dziennik. Odbitka prorządowego pisma „Dzień Pomorski”, druk. i wyd. w Toruniu, z dodatkiem gdańskim: „Wolne Miasto Gdańsk”. Zasięg — W.M. Gdańsk. Nakład — ca 1000 egz. Redaktor miejscowy — W. Cieszyński.
2. ZWIĄZKOWIEC. (Gdańsk).
Dziennik. Organ wewnętrzno-informacyjny Zjedn. Zw. Pol. w W.M. Gdańsku.

IX. Holandia

1. POLAK W HOLANDII. (Heerlen (L) — Holandia, T.P.W. Hoffmann Oude, Lindestraat 33).

Miesięcznik. wyd. i redaktor ks. W. Hoffmann, duszpasterz gminy polskiej górników w Limburgii. Nastawienie informacyjne i prorządowe. Zasięg — Limburgia. Nakład — *ca* 1000 egz.

X. Kanada

1. CZAS. (425/2 Selkirk Ave., Winnipeg, Man.).
Tygodnik. Wyd. Polish Press Ltd. (Tow. Prasy Polskiej, sp. akc.) org. Zjedn. Zrzeszeń Polskich w Kanadzie. Lojalny wobec prac rządowych R.P. Symp. z partią pracy, zwłaszcza z partią progresywną w prowincji Manitoba. Zasięg — Kanada. Nakład — *ca* 4000 egz. Redakt.: J. Sikora (sekr. Zjedn. Zrzeszeń Polskich w Kanadzie).
2. GAZETA KATOLICKA. (619 McDermont Ave., Winnipeg, Man.).
Tygodnik. Wyd. Canadian Publishers Ltd. Katolicka Sp. akc., subsydiowane przez Arcybiskupa Sinnota w Winnipegu (wydaje także gazety w języku franc. i ang.). Kierown. — wyłącznie katolicko-religijne. z N.D. Opozycyjne wobec prac rządowych R.P. Zasięg — Kanada, zwłaszcza zachodnia. Nakład — *ca* 2500 egz. Redakt.: J. Pazdor (b. nauczyciel).
3. GŁOS PRACY. (Winnipeg, Man.).
Wych. 2 razy w miesiącu. Wyd. Pol. Tow. Robotniczo-Farmerskiego (organizacja komunistyczna). Kierown. komunistyczny, atakuje władze i organizacje polskie w Kanadzie. Zasięg — Kanada. Nakład — *ca* 4000 egz. Redakt.: M. Dutkiewicz (zdolny agitator i mówca).
4. SŁOWO POLSKIE. (1723 St. Denis Street, Montreal, Quebec).
Tygodnik. Wyd. J.M. Kreütz. Wrogi wobec prac rządowych R.P. (symp. Zw. N.D.). Hołduje radykalizmowi, celem pozyskania bezrobotnych i niezadowolonych wśród wychodźców polskich. Zasięg Kanada — *ca* 1000—1500 egz. Redakt.: J. Kreutz (bez charakteru i podstaw moralnych. Miał sprawę karną za napad rabunkowy na stację kolejową w Ostaszewie).
5. ZWIĄZKOWIEC. (62 Claremont Str., Toronto, Ont.).
Miesięcznik. Wyd. i org. Zw. Polaków w Kanadzie. Lojalny wobec prac rządowych R.P. Zasięg — południowa część Ontario. Nakład — *ca* 600 egz. Redakt.: (Komitet Redakcyjny) — A. Piekarcz (krawiec z zawodu, radykalny), S.F. Kopopka (prezes Rady Nadzorczej Zw. Polaków), K.J. Mazurkiewicz (prezes Związku Centralnego Zw. Pol.), w redakcji pomaga Kons. Gen. R.P. w Montrealu.

XI. Litwa

1. CHATA RODZINNA. (Kowno, ul. Orzeszkowej 12).
Tygodnik. Wyd. Komitet Polski na Litwie, kier. narodowy, charakter popularny, lojalny wobec państw. litewskiej. Zasięg — Litwa Kowieńska — *ca* 5000—6000 egz. (specjalne i obszerne działy: rolniczy i dziecięcy). Redakt.: A. Bojko i J. Ugiński.
2. DZIEŃ KOWIEŃSKI. (Kowno, ul. Orzeszkowej 12).
Wych. 6 razy w tyg. Wyd. Komitet Polski na Litwie, kier. radykalno-narodowy, lojalny wobec państw. litewskiej. Zasięg — Litwa Kowieńska, zwłaszcza Kowno. Nakład — *ca* 2000 egz. Redakt.: B. Butkiewicz i F. Paszkiewicz (prezes Pol. Zw. Ludzi Pracy); B. Zawisza (ob. polski, zam. na Litwie, współpracuje w redakcji).

3. DZWON ŚWIĄTECZNY. (Kowno, ul. Orzeszkowej 12).
Dwutygodnik. Wyd. i org. Tow. Op. Matki Boskiej. Kier. ściśle religijno-katolicki. Zasięg — okręg Kowna. Nakład — *ca* 1000 egz. Redakt.: ks. Laus.
4. ISKRY. (Kowno, ul. Orzeszkowej 12).
Miesięcznik. Wyd. i org. Stow. Polskiej Młodzieży Akademickiej i Litwy. Kier. narodowy, broni interesów młodz. polskiej w ramach państw. litewskiej. Zasięg — Kowno i środowiska akadem. pol. z Litwy za granicą. Nakład — *ca* 600 egz. Redakt.: A. Bojko i J. Ugiański.

XII. Łotwa

1. NASZ GŁOS. (Poprzednio „Dzwon”). (Dyneburg (Daugavpils), Valdemaraiela 6).
Tygodnik ilustrowany. Kier. narodowy, katolicki, broni interesy polskie [!] w ramach państw. łotewskiej, lojalny wobec Rządu R.P. Zasięg — cała Łotwa. Nakład — *ca* 900—1200 egz. Redakt.: H. Tomaszewicz (korespondent P.A.T.).
Pismo czasowo zostało zawieszona w związku z przewrotem politycznym z 15 maja 1934 r.
2. POLAK KATOLIK. (Daugavpils, Saules iela 13).
Miesięcznik. Org. kleru łotewskiego (Kristigów), wychodzi od stycznia 1934 r. Charakter katolicki bez cech polskości, formalnie apolityczny, mający za zadanie zdobywanie głosów polskich w wyborach do Sejmu łotewskiego w jesieni r. b. Wydawca ks. Ad. Wyzul, Łotysz. Redaktor: ks. J. Putans.
3. PROMIEŃ. (Riga, Jana Caksteslank 5, m. 6).
Miesięcznik. Wyd. i org. Stow. Polsko-Katolickiego Młodzieży „Promień”. Kierunek klerykalno-ugodowy w stosunku do Łotwy i łotewskości, wobec Rządu R.P. poprawny. Zasięg — Łotwa. Nakład — *ca* 500 egz. Redakt.: ks. Józef Buturowicz.

XIII. Mandżuria

1. BIULETYN POLSKIEJ IZBY HANDLOWEJ W HARBINIE. (Harbin 5, Głuhaya Str.).
Periodyk handlowo-ekonomiczny w trzech językach: polskim, angielskim, chińskim. Wyd. Polskiej Izby Handlowej w Harbinie. Zasięg — Mandżuria, Chiny, Indie, Korea, Japonia. Nakład — *ca* 500—600 egz.
2. DALEKI WSCHÓD. (Poprzednio „Listy Harbińskie”). (Harbin 5, Głuhaya Str.).
Dwutygodnik ilustrowany. Wyd. Stow. „Gospoda Polska” w Harbinie, poświęcone życiu kolonii polskiej na Dalekim Wschodzie, lojalne wobec Rządu R.P. Zasięg — Mandżuria, zwłaszcza okręg Harbina. Nakład — *ca* 500—600 egz. Redaktor: L. Michowski.
3. TYGODNIK POLSKI. (Harbin. 27 Grand Prospect.).
Tygodnik. Wyd. ks. W. Ostrowskiego, o charakterze relig.-katol., ujmuje częściowo życie kult.-społ. kolonii polskiej na Dalekim Wschodzie, wrogie wobec Stow. „Gospoda Polska”, lojalne wobec Rządu R.P. i prac Konsulatu. Zasięg — Mandżuria, okręg Harbina. Nakład — *ca* 1000 egz. Redakt.: ks. W. Ostrowski.

XIV. Niemcy

1. DZIENNIK BERLIŃSKI. (Berlin N.W. 7, Dorotheenstr. 47—I).
Wych. 6 × w tyg. druk. w drukarni „Naród” Herne, redagowany ogólnie

w red. „Naród”. Lokalne sprawy berlińskie redag. są w centrali pras. Zw. Pol. w Berlinie. Wyd. i org. Zw. Polaków w Niemczech. Wobec Rządu R.P. pozytywny. (Tyt. właściciel p. Sierakowski). Zasięg — całe Niemcy. Nakład — ca 1000—1200 egz. Dodatek tyg. „Sprawy Robotnicze i Emigracyjne”, redag. w biurze radcy emigr. w Berlinie dla pol. rob. rolnych w Niemczech, oraz dodatek „Ilustrowany Przegląd Katolicki”.

2. **DZIENNIK RACIBORSKI.** (Opole—Bolko).

Dziennik. Red. odp. August Kowalski. Wyd. „Nowiny”, Sp. z ogr. odp. w Opolu. Finansuje Zw. Polaków w Niemczech. Wobec Rządu R.P. pozytywny. Nakład — ca 100 egz. Zasięg — Racibórz i okolica.

3. **DZWON.** (Dawniej „Odczyt”). (Wanne-Eickel, Hindenburgstr. 377).

Miesięcznik. Wyd. i org. Zw. Wzajemnej Pomocy Tow. Pol.-Katol. i Bractw Różańców. z Westfalii i Nadrenii, w opozycji do Zw. Polaków. Kierunek ściśle religijny. Zasięg — Westfalia i Nadrenia. Nakład — ca 3000 egz. Redakt.: ks. E. Maćkowiak (patron Zw. Wzajemnej Pomocy).

4. **GAZETA OLSZTYŃSKA.** (Prusy Wschodnie, (Olsztyn) Allenstein, Mühlenstrasse 2).

Wych. 6 × w tyg. Wyd. S. Pieniężny. Pozytywne wobec Zw. Pol. w Niemczech i Rządu R.P. Zasięg — Warmia i Powiśle. Nakład — ca 1000 egz. Red.: W. Jankowski i S. Pieniężny. Dodatki — 2 tygodniowe „Gość Niedzielny” oraz „Rolnik i Gospodarz”.

5. **GŁOS EWANGELIJNY.** (Szczytno—Ortelsburg).

Miesięcznik. Wyd. R. Barcz, org. sekty gromadkarzy polskich (wzmocnia poczucie narodowe polskie mało uświadomionych Mazurów ewangel.). Zasięg — Mazury. Nakład — ca 2000 egz. Redakt.: R. Barcz.

6. **GŁOS LUDU.** (Zabrze (Hindenburg), Paulstrasse 17).

Dwutygodnik. Organ PPS w Niemczech, druk. w Katowicach. Wyd. Wilhelm Tkocz, wobec Rządu R.P. opozycyjny. Zasięg — całe Niemcy. Nakład — ca 1700 egz. Redakt.: F. Trębalski.

7. **GOŚC NIEDZIELNY.** (Olsztyn).

Ilustrowany tygodnik katolicki. Red. i wyd. Seweryn Pieniężny. Kierunek czysto religijny, wobec Placówki M.S.Z. poprawny. Nakład — ca 1000 egz. Zasięg — Prusy Wschodnie i częściowo Pogranicze, Poznańskie.

8. **GŁOS POGRANICZA I KASZUB.** (Opole, Augustyna 5).

Wych. 6 × w tyg. (od 1 I 33 r.). Nakład — Sp. z. o.o. „Nowiny”, wyd. Zw. Pol. w Niemczech, wobec Rządu R.P. pozytywny. Zasięg — Pogranicze i Kaszuby. Nakład — ca 800 egz. Redakt.: J. Łangowski.

9. **KATOLIK TRZYRAZOWY.** (Opole).

Wych. 3 × w tyg. Wyd. A. Pawletta (b. red. „Nowin”), wybitnie katolickie, opozycyjne wobec Zw. Pol. w Niemczech, znane z akcji denuncjatorskiej ruchu polskiego wobec władz niemieckich. (W miejsce dawnego „Katolika” i konkurencyjne dla „Nowin”). Zasięg — Śląsk Opolski. Nakład — ca 400—500 egz. Redakt.: A. Pawletta.

10. **KOMUNIKAT INFORMACYJNY ZWIĄZKU EMIGRANTÓW POLSKICH W NIEMCZECH.** (Lipsk, Karl Heinestr.).

Miesięcznik. Wyd. Centrali Związku Emigrac. Polsk. w Niemczech. Red. Michał Bujak i Kleofas Krawczyński. Kierunku społeczno-politycznego nie posiada. Omawia zagadnienia lokalne emigracji. Względem Konsulatu R.P. lojalny. Nakład — ca 120 egz.

11. **MAŁY POLAK W NIEMCZECH.** (Berlin, N.W. 7, Dorotheenstr. 47—I).

- Miesięcznik. Wyd. Zw. Pol. w Niemczech dla dzieci polskich (dodatek do „Polaka w Niemczech”), druk. wyd. „Płomyk” i „Płomyczek” w Warszawie. Zasięg — całe Niemcy. Nakład — *ca 4000—5000 egz.* Redakt.: Jasielska.
12. MAZUR. (Prusy Wschodnie, (Szczytno) Ortelsburg, Kaiserstrasse 18).
Wych. 2 × w tyg. Wyd. S. Pieniężny. Pozytywny wobec Zw. Pol. w Niemczech i Rządu R.P. (pobudzenie ruchu narodowego wśród Mazurów ewangelickich). Zasięg — Mazury. Nakład — *ca 1400 egz.* Redakt.: Szarkowski i A. Szajek.
13. MŁODY POLAK W NIEMCZECH. (Berlin, N.W. 7, Dorotheenstr. 47—I).
Miesięcznik. Wyd. Zw. Pol. w Niemczech, dla młodzieży pol. (dodatek do „Polaka w Niemczech”), druk. w druk. „Nowin” w Opolu. Zasięg — całe Niemcy. Nakład — *ca 2500 egz.* Redakt.: S. Murek.
14. NARÓD. (Herne, Bahnhofstrasse 76/78).
Wych. 6 × w tyg. Wyd. M. Kwiatkowski, wobec Zw. Pol. w Niemczech i Rządu R.P. pozytywne. Zasięg — Westfalia i Nadrenia. Nakład — *ca 3000 egz.* Redakt.: M. Kwiatkowski i Osmańczyk (w red. pomaga Konsulat R.P. w Essen i biuro pras. Zw. Pol. w Niemczech — Berlin). Dodatek — tyg. „Ilustrowany Przegląd Katolicki”.
15. NASZA PRACA SZKOLNA.
Biuletyn Informacyjny Wydziału Pedagogicznego Sekretariatu Polsk. Tow. Szkolnych na Westfalię i Nadrenię. Miesięcznik — bez praw publ. Wyd.: Sekretariat Pol. Tow. Szkoln. na Westfalię i Nadrenię w Bochum. Kierunek ściśle informac. Stosunek do Konsulatu R.P. w Essen pozytywny. Nakład — *ca 130 egz., hektograf.*
16. NOWINY I NOWINY CODZIENNE. (Opole, Augustyna).
„Nowiny” wych. 3 × w tyg. od 1 I 1932 r. w miejsce „Katolika”, „Nowiny Codzienne” wych. 6 × w tyg. od 1 I 1932 r. w miejsce „Katolika Codziennego”. Nakład obu pism Sp. z o.o. „Nowiny”, wyd. Zw. Pol. w Niemczech, wobec Rządu R.P. pozytywne (tyt. właściciel S. Szczepaniak i W. Wesołowski). Zasięg — Śląsk Opolski. Nakład: „Nowin” — *ca 2000—2300*, „Nowin Codziennych” — *ca 800 egz.* Redakt.: J. Łangowski. Dodatki „Niedziela Katolicka” i „Ziemia Śląska”.
17. POLAK W NIEMCZECH. (Berlin N.W. 7, Dorothenstrasse 47—I).
Miesięcznik. Wyd. i org. Zw. Pol. w Niemczech (w formie biuletynu — 4 str.), druk. w drukarni „Nowin” w Opolu. Zasięg — całe Niemcy. Nakład — dla członków Zw. Pol. Redakt.: W. Wesołowski i S. Murek.
18. ROBOTNIK ROLNY. (J. Kłak, Lipsk, Reitzenheinerstr. 166), adres fikcyjny).
Miesięcznik. Red. i wyd. Jan Kowalski — Kraków, i Fr. Trąbalski, działacz socjalist. ze Śląska niemieckiego. Kierunek socjalistyczny. Ze względu na często demagogiczny charakter artykułów działalność pisma jest ujemna. Zasięg — lokalny. Nakład — *ca 150 egz.*
19. ZJEDNOCZENIE. (Bochum, Klosterstrasse 4).
Miesięcznik. Wyd. i org. Zjedn. Zawod. Pol. w Niemczech. Cel — obrona interesów rob. pol. w Niemczech. Wobec Zw. Pol. i Rządu R.P. pozytywny. Zasięg — całe Niemcy. Nakład — *ca 3000 egz.* Redakt.: J. Lewandowski i Fr. Kołpacki.

XV. Rumunia

1. KURIER POLSKI W RUMUNII. (Czerniowce (Cernauti), Str. Jancu Flondor 40, Dom Polski).

Tygodnik. Wyd. i org. Zw. Stow. Pol. w Rumunii (nominalny wyd. dr Zukowski, sekr. Zw. Stow. Pol.). Kierunek narodowy, konsolidowanie polonii rumuńskiej w oparciu o Radę Organ. Polaków Za Granicą. Zasięg — cała Rumunia, zwłaszcza Bukowina i Besarabia. Nakład — ca 1000 egz. Redakt.: S. Knauff (korespondent P.T.A.), Rachmister (redaktor odp. — student).

XVI. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

1. AMERYKA ECHO. (1154 Nebraska Avenue, Toledo, Ohio).
Tygodnik. Wyd. A. A. Paryskiego (w przeszłości zasłużony działacz społeczny). Radykalny, antyklerykalny i nieprzychylny dla Rządu R.P., publikuje przeważnie nowości sensacyjne, sprawom społecznym poświęca mało miejsca. Zasięg — stan Ohio i sąsiednie. Nakład — ca 16 000 egz. Redakt.: S. Trojanowski.
2. CZAS. (142 Grand Street, Brooklyn, N. Y.).
Tygodnik. Wyd. i org. Zjednoczenia Polsko-Narodowego. Kierunek prorządowy. Zasięg — stan New York. Nakład — ca 16 000 egz. Redakt.: J. Głowacki, J. L. Bogdan.
3. DZIENNIK CHICAGOWSKI. (1455—57 W. Division Str., Chicago, Illinois).
Dziennik. Wyd. Zakonu OO Zmartwychwstańców i Macierzy Polskiej. Kierunek chrześcijańsko-narodowy, poprawny wobec Rządu R.P., w życiu wychodźstwa umiarkowany i konserwatywny. Zasięg — Chicago i okolice. Nakład — ca 15 000 egz. Redakt.: J. Przydatek, A. Sobieniowski, J. Kostrubała.
4. DZIENNIK POLSKI. (1550 E. Canfield Ave., Detroit, Mich.).
Dziennik. Wyd. F. Januszewskiego (zdolny i energiczny administrator). Prorządowy, jedno z najlepiej redagowanych i administrowanych czasopism polskich w St. Zjedn., sprawom społecznym poświęca szczególnie dużo miejsca. Zasięg — Detroit i okolice. Nakład — ca 10 000 egz. Redakt.: M. Gmernicki (naczelný redaktor, zdolny dziennikarz, działacz społeczny). A. Waldo (młody, zdolny dziennikarz, pracuje w organ. młodzieżowych, zwłaszcza w klubach polskiej młodzieży akademickiej).
5. DZIENNIK DLA WSZYSTKICH. (928 Broadway, Buffalo, N. Y.).
Dziennik. Wyd. J. C. Ruszkiewicza. Kierunek prorządowy — postępowy. Zasięg — Buffalo i miasta okoliczne w stanie New York. Nakład — ca 25 000 egz. Redakt.: M. Nestorowiczowa, P. Myszka, A. Cepura, J. Góral.
6. DZIENNIK ZJEDNOCZENIA. (1331 Augusta Blvd., Chicago, Illinois).
Dziennik. Wyd. i org. Zjedn. Polskiego Rzymskokatolickiego. Kierunek klerykalno-narodowy, względnie poprawny wobec Rządu R.P. Zasięg — Chicago i okolice. Nakład — ca 5000 egz. Redakt.: F. Barć, F. Openchowski, M. Hajman.
7. DZIENNIK ZWIĄZKOWY. (1406 W. Division Str., Chicago, Illinois).
Dziennik. Wyd. i org. Zw. Narodowego Polskiego. Kierunek demokratyczno-narodowy. Nie miesza się do spraw politycznych w Polsce, poprawny wobec Rządu R.P. Zasięg — Chicago i okolice (na prowincji prenumerowany przez członków Z.N.P. w ilości 4000 egz.). Nakład — ca 20 000 egz. Redakt.: K. Piętkiewicz (sympatyk N.D.), S. Zaklikiewicz (w ZNP reprezentuje kierunek prorządowy), K. Burke, W. Trawiński, M. Marski, J. Cnota.
8. ECHO MŁODZIEŻY. (5505 West Schubert Avenue, Chicago, Illinois).
Miesięcznik. Wyd. i org. komitetu uczniów pol.-amerykańskich szkół średnich. Ma na celu szerzenie nauki języka polskiego wśród młodzieży polsko-amerykańskiej. Nakład — ca 1000 egz. Redakt.: E. Woźniak (student).

9. ECHO MUZYCZNE. (1505 Tell Place, Chicago, Illinois).
Miesięcznik, fachowy, poświęcony polskim chórom i orkiestrom. Wyd. i redaktor B. Zaleski (pionier kultu pieśni pol. w Ameryce, dyrygent gen. Zw. Śpiewaków Pol.). Zasięg — ośrodki polskie w St. Zjedn. A. P. Nakład — ca 1000 egz.
10. ECHO Z JADWIGOWA (brak danych).
11. ECHO Z SAGINAW. (118 S. Jefferson Avenue, Saginaw, Mich.).
Tygodnik. Wyd. Echo Publishing Co. Apolityczny, o znaczeniu lokalnym. Zasięg — Saginaw. Redakt.: J. F. Kowalski.
12. ECHO TYGODNIOWE. (704 Bridge St. N. W. Grand Rapids, Mich.).
Tygodnik. Wyd. sp. Echo Publishing Co. Apolityczny, o drobnym znaczeniu lokalnym.
13. GAZETA READIŃSKA. (828 Chestnut Street, Reading, Pa.).
Tygodnik. Wyd. T. Adamski i Sp., org. Zw. Sokołów Polskich. Bez wyraźnego kierunku politycznego. Nakład — ca 1000 egz.
14. GAZETA TYGODNIOWA. (233 Broadway, Schenectady, N. Y.).
Tygodnik. Wyd. K. S. Ogonowskiego, kierunek prorządowy. Zasięg — środkowa część stanu New York. Nakład — ca 3000 egz. Redakt.: K. S. Ogonowski.
15. GŁOS NARODU. (280 Sip Avenue, Jersey City, N. J.).
Tygodnik. Wyd. P. S. Prażmowskiego, org. Stow. Synów Polski w Jersey City. Kierunek prorządowy. Nakład — ca 14 750 egz. Redakt.: P. S. Prażmowski.
16. GŁOS POLEK. (1309 North Ashland Avenue, Chicago, Illinois).
Tygodnik. Wyd. i org. Związku Polek. Bez wyraźnego kierunku politycznego, lojalny wobec poczynań rządowych. Zasięg — Chicago i okolice. Nakład — ca 30 000 egz. (kolportaż bezpl. wśród członkiń Związku). Redakt.: M. Kryszak (posłanka na sejmiku stanu Wisconsin).
17. GONIEC. (775 South Ave., Youngstown, Ohio).
Tygodnik. Wyd. i redakt.: L. Bochiński. Niezależny, o znaczeniu lokalnym. Zasięg — Youngstown.
18. GONIEC POLSKI. (305 South Chapin Street, South Bend, Indiana).
Wych. 2 × w tyg. Wyd. J. Kałczyńskiego. Bez wyraźnego kierunku politycznego, poświęcony głównie sprawom lokalnym. Zasięg — South Bend. Nakład — ca 2000 egz. Redakt.: J. Kałczyński.
19. GOŚĆ NIEDZIELNY. (Ste. Hedwige Niles, Illinois).
Tygodnik. Wyd. Sierocińca Św. Jadwigi. Popularne pismo czysto religijne, popierane przez władze diecezjalne. Zasięg — Chicago i okolice. Nakład — ca 15 000 egz. Redakt.: ks. T. Bona (brat pol. biskupa S. Bony, zaufany konsultor dziec. kardynała Mundeleina).
20. GÓRNIK. (55 North Main Street, Wilkes Barre, Pa.).
Tygodnik. Wyd. S. Schmidta, org. Unii Polskiej w St. Zjedn. Bez wyraźnego kierunku politycznego, poświęcony sprawom organizacyjnym Unii. Zasięg — stan Pensylwania i stany sąsiednie. Nakład — ca 20 000 egz. Redakt.: M. J. Markiewicz.
21. GWIAZDA. (3020—22 Richmond Street, Philadelphia, Pa.).
Tygodnik. Wyd. "The Polish Star Publishing Company, incorporated". Org. Unii Polek w Ameryce i Polsko-Amerykańskich Obywateli w Pensylwanii, spółka wydawnicza. Bez wyraźnego kierunku politycznego, podkreśla swoją katolickość. Zasięg — Philadelphia, stany Pensylwania i New Jersey. Nakład — ca 6700 egz. Redakt.: F. S. Grześkowiak.

22. GWIAZDA. (83—85 Higt Street, Holyoke, Mass.).
Tygodnik. Wyd. S. Walczaka. Bez wyraźnego kierunku politycznego. Zasięg — Holyoke i okolica. Nakład — *ca* 7000 egz. Redakt.: S. Walczak i B. Wyzga.
23. GWIAZDA POLARNA. (210 North Second Street, Stevens Point, Wisc.).
Tygodnik. Wyd. F-my Bracia Worzała (obecny właściciel — W. Worzała). Najbardziej poczytne pismo tygodniowe polonii amerykańskiej, na stosunkowo najwyższym poziomie redakcyjnym, popularne, bez wyraźnego kierunku politycznego, poprawne wobec rządowych. Zasięg — stan Wisconsin (wśród farmerów) Pensylwania oraz stany wschodnie. Nakład — *ca* 30 000 egz. Redaktor.: P. Klimowicz, H. Niewolkiewicz, L. Ernest, S. Kleczkowski.
24. GWIAZDA ZACHODU. (1417 Davenport Avenue, Omaha, Nebraska).
Tygodnik. Wyd. A. Klammera. Bez wyraźnego kierunku politycznego, poświęcony głównie sprawom lokalnym. Zasięg — Omaha. Nakład — *ca* 1500 egz. Redakt.: A. Klammer.
25. JASKÓŁKA (202 N. 2nd St., Stevens Point, Wisc.).
Miesięcznik. Typ wydawnictwa, zwany „magazynem”, przeznaczony dla kulturalniejszych warstw polonii. Zasięg — St. Zjednoczone, Kanada i Brazylia. Nakład — *ca* 10 000 egz.
26. JEDNOŚĆ. (3131 Richmond Street, Philadelphia, Pa.).
Tygodnik. Wyd. B. Pluta i org. Stow. Kasy pod Opieką Św. Jana Kantego. Bez wyraźnego kierunku politycznego, krytyczny wobec Rządu R.P. Zasięg — Philadelphia, wschodnia część stanu Pensylwania i przyległe stany. Nakład — *ca* 20 000 egz. Redakt.: J. Nowosielski.
27. JEDNOŚĆ POLEK. (6805 Lansing Ave., Cleveland, Ohio).
Tygodnik. Wyd. Stow. Polek w St. Zjedn. pod Opieką Świętej Rodziny. Apolityczny, poświęcony wyłącznie sprawom organizacyjnym. Zasięg — St. Zjedn. A. P. Nakład — *ca* 1000 egz. Redakt.: J. A. Żebrowski.
28. JEDNOŚĆ — POLONIA. (1727 Fleet Street, Baltimore, Md.).
Tygodnik. Wyd. F. Markiewicza, org. Delawerskiego Pol. Stow. Kasy Pośmiertnej. Kierunek prorządowy. Zasięg — Baltimore i okolice. Nakład — *ca* 4000 egz. Redakt.: A. Bartosz.
29. JEDNOTA. (Chicago).
Miesięcznik popularny, ekonomiczno-oświatowy, zaczął wychodzić w 1934 r. Nakład — *ca* 1000 egz. Bliższych danych brak.
30. KRONIKA. (336 Hunterdon Avenue, Newark, N. J.).
Tygodnik. Wyd. J. E. Niemaseck'a. Bez wyraźnego kierunku politycznego, poświęcony sprawom lokalnym. Zasięg — Newark i okolice. Redakt.: J. Sielski.
31. KRONIKA SERAFICKA. (Athol Springs, N. Y.).
Miesięcznik. Red. OO. Franciszkanie z Buffalo, utrzymujący Kolegium Św. Franciszka w Athol Springs. Kierunek ściśle katolicki, poza krótkimi notatkami z różnych krajów, związanych z kwestiami katolickimi, pismo zamieszcza artykuły treści wyłącznie religijnej. Stosunek do Kons. Gen. w N. Jorku poprawny. Zasięg — duchowieństwo polskie we wschodniej części St. Zjedn. oraz kolegia i seminaria przez nie prowadzone.
32. KURIER. (6805 Lansing-Ave., Cleveland, Ohio).
Tygodnik. Wyd. Zjedn. Polskiego Rzymskokatolickiego pod opieką Matki Boskiej Częstochowskiej (nominalny wydawca — J. Żebrowski). Apolityczny, poświęcony sprawom Z.P.R.K. Zasięg — St. Zjedn. A. P. Nakład — *ca* 3000 egz. Redakt.: J. A. Żebrowski.
33. KURIER BAYOŃSKI. (13 East 21st Street, Bayonne, N. J.).

- Tygodnik. Red. K. Antczak. Kierunek prawicowy, w duchu narodowej demokracji. Stosunek do Kons. Gen. w N. Jorku pasywnie poprawny. Pismo jest organem Tow. Benef. Św. Antoniego (500 członków) oraz miejscowych placówek Stow. Wet. Armii Polskiej. Nakład — *ca* 2000—3000 egz. Zasięg lokalny Bayonne i okolica, gdzie Polonia liczy około 20 tysięcy.
34. KURIER CODZIENNY. (116—120 West 4th Street, South, Boston, Mass.).
Dziennik. Wyd. H. Chmielińskiego. Kierunek prorządowy. Zasięg — stany Nowej Anglii. Nakład — *ca* 20 000 egz. Redakt.: J. Twaróg, L. Kohutyński, J. Pałtynowicz, R. Gryczewski.
35. KURIER NARODOWY. (413 East 14th Street, New York).
Dziennik. Wyd. The Kuryer Corporation. Kierunek prawicowy w duchu N. D., wobec Rządu R.P. opozycyjny. Zasięg — New York i okolice. Nakład — *ca* 11 000 egz. Redakt.: Jan Drohojowski, A. Miłozza, T. Jachimiak.
36. KURIER POLSKI. (435 Broadway, and Mason Sts., Milwaukee, Wisc.).
Dziennik. Wyd. Spółki Wydawniczej spadkobierców śp. M. Kruszki, założyciela pisma. Kierunek postępowo-demokratyczny, antyklerykalny, poprawny wobec Rządu R.P. Zasięg — stan Wisconsin, zwłaszcza Milwaukee i okolice. Nakład — *ca* 24 000 egz. Redakt.: Cz. Dziadulewicz, R. Malach, J. Karaś.
37. MESSENGER OF OUR LADY OF LA SALLE. (60 South Street, Ware, Mass.).
Miesięcznik wychodzący od maja 1934 r. w języku angielskim. Red. ks. Franciszek Ślusarz (Misjonarze Saletyń). Pismo obliczone jest na utrzymanie wpływów katolickich oraz łączności religijnej wśród młodzieży pochodzenia polskiego oraz rozszerzenie działalności także na inne narodowości. Do maja 1934 wychodziło tylko w języku polskim. Zasięg — St. Zjedn. i Kanada.
38. MIESIĘCZNIK FRANCISZKAŃSKI. (Pulaski, Wisc.).
Miesięcznik. Wyd. i org. Zakonu Franciszkanów. Poświęcony przeważnie sprawom religijnym, bez wyrazu politycznego. Zasięg — stan Wisconsin (wśród farmerów). Nakład — *ca* 35 000 egz. Redakt.: O. F. Pawłowski (prowincjał pol. prowincji Zakonu OO. Franciszkanów).
39. MONITOR. (6875 Broadway, Cleveland, Ohio).
Dziennik. Wyd. J. Nowak. Antyrządowy. Zasięg — Cleveland i okolica. Nakład — *ca* 14 000 egz. Redakt.: J. Przyprawa (rutynowany dziennikarz — skrajnie wrogi w stosunku do obozu prorządowego).
40. NARÓD POLSKI. (1331 Augusta Blvd., Chicago, Illinois).
Tygodnik. Wyd. Zjedn. Polskiego Rzymskokatolickiego. Poświęcony głównie sprawom organizacyjnym, kierunek klerykalno-narodowy, względnie poprawny wobec Rządu R.P. Zasięg — Chicago i okolice. Nakład — *ca* 150 000 egz. Redakt.: F. Barć, F. Openchowski, M. Hajman.
41. THE NEW AMERICAN. (New York).
Red. E. Siudziński, Leon L. Winiarski. Org. Wschodniego Okręgu Stow. Akademików Polskich w Ameryce. Ma na celu głównie szerzenie znajomości kultury polskiej. Sprawami politycznymi się nie zajmuje. Blisko współpracuje z Kons. Gen. w N. Jorku. Nakład — *ca* 2000 egz.
42. NOWA ANGLIA. (73 Exchange Street, Chicopee, Mass.).
Tygodnik. Wyd. L. W. Szeteli. Kierunek prorządowy. Zasięg — stany Nowej Anglii. Nakład — *ca* 25 000 egz. Redakt.: L. W. Szetela.
43. NOWINY. (10 Jackson Street, Passaic, N. Y.).
Tygodnik. Wyd. T. O. Kubisty, org. Tow. Św. Stanisława w Passaic, kierunek postępowo-patriotyczny, lojalny wobec Rządu R.P. Zasięg — Passaic, stany New Jersey, New York i okolice. Nakład — *ca* 8000 egz. Redakt.: T. O. Kubisty.

44. NOWINY. (Dawniej „Gazeta Niedzielną — Przyjaciół Ludu”, 1214 S. 10th St., Camden, N. J.).
Tygodnik. Red. dr K. Wachtl. Wyd. Spółka wyd. „White Eagle Publishing Co.”, prezes A. S. Bielawski. Kierunek prawicowy w duchu nar. demokracji. Stosunek do Kons. Gen. w N. Jorku pasywnie poprawny. Pismo posiada słabe wpływy i zasoby. Nakład — *ca* 3000—4000 egz. Zasięg — Stan New Jersey oraz część stanu New York.
45. NOWINY MINNESOCKIE. (474 Rice Street, St. Paul, Minn.).
Tygodnik. Wyd. J. Koleskiego. Bez wyraźnego kierunku politycznego, poświęcony głównie sprawom lokalnym. Zasięg — St. Paul i Minneapolis. Nakład — *ca* 2000 egz. Redakt.: J. Koleski.
46. NOWINY POLSKIE. (618 Mitchell Street, Milwaukee, Wisc.).
Dziennik. Wyd. Sp. Wydawniczej Katolickiej — od 1 IV 33 r. administrację przejął zakon OO. Franciszkanów. Kierunek klerykalno-narodowy, do Rządu RP. stosunek krytyczno-opozycyjny. Zasięg — stan Wisconsin, zwłaszcza Milwaukee i okolice. Nakład — *ca* 24 000 egz. Redakt.: T. Jasiorkowski (dobry dziennikarz, symp. N. D.), J. Rępała, St. Nastał, J. Brukwicki i J. Kwasiborski.
47. NOWINY POLSKIE. (850 Park Avenue, Syracuse, N. Y.).
Tygodnik. Wyd. J. Lindera i org. Stow. Wzajemnej Pomocy w Chorobie w Syracuse. Kierunek postępowo-patriotyczny, lojalny wobec Rządu RP. Zasięg — Syracuse i okolice. Nakład — *ca* 8500 egz. Redakt.: J. Lindner, A. Rusak.
48. NOWY ŚWIAT. (9 East 16th Street, New York).
Dziennik. Wyd. M. F. Węgrzynek (wydawca miesięcznika „Poland—America”, prezes spółki dla handlu z Polską „Ampol”, działacz społ.). Kierunek prorządowy. Zasięg — New York, miasto i stan, stany New Jersey, Connecticut, Pensylwania. Nakład — *ca* 25 000 egz. Redakt.: W. B. Białewicz, P. Yolles, I. Morawski, M. Bolecki, J. Matyka i F. Popławski.
49. OBROŃCA. (3416 Penn Avenue, Pittsburgh, Pa.).
Tygodnik. Wyd. S-ka wydawn. pod kierownictwem dr. Adama Wałczyrza. Kierunek prorządowy. Antysemitki, zaplątany w antagonizmach osobistych i lokalnych. Zasięg — m. Pittsburgh i okolice. Nakład — ok. 4000 egz. Redakt.: W. J. Puchała.
50. OBYWATEL. (1 Miles Street, Ringhampton, N. Y.).
Tygodnik. Wyd. J. A. Polakasa. Kierunek prorządowy. Zasięg — południowa część stanu New York i północna część stanu Pensylwania. Nakład — *ca* 1800 egz. Redakt.: J. A. Polakas.
51. OBYWATEL AMERYKAŃSKI. (80 Broad Street, Elizabeth, N. Y.).
Tygodnik. Wyd. ks. prałata J. Urbana. Bez wyraźnego kierunku politycznego. Zasięg — Elizabeth. Nakład — *ca* 1000 egz. Redakt.: A. Roszkowski.
52. OGNISKO DOMOWE. (4728 St. Aubin Ave., Detroit, Mich.).
Tygodnik. Wyd. J. Gamzak (właściciel „Fireside Printing and Publishing Co.”). Apolityczny, o małym znaczeniu lokalnym. Zasięg — Detroit. Nakład — *ca* 3000 egz. Redakt.: A. Pasterz.
53. PAMIĘTNIK (brak danych).
54. PATRIOTA. (2660 Richmond Street, Philadelphia, Pa.).
Tygodnik. Wyd. T. Wąsowicza, org. Stow. Domu Polskiego i Tow. Benefitowego im. K. Pułaskiego. Kierunek prorządowy, postępowy. Zasięg — Philadelphia i okolice. Nakład — *ca* 7000 egz. Redakt.: G. J. Kociół.
55. PITTSBURCZANIN. (2637 Penn. Ave., Pittsburgh, Pa.).
Tygodnik. Wyd. F. Piekarskiego (znanego adwokata, sędziego sądu powiatowego).

- wego w Pittsburghu). Kierunek katolicko-klerykalny. Zasięg — Pittsburgh i okolice. Nakład — *ca* 3000 egz. Redakt.: W. Alski (zdolny dziennikarz, działacz społeczny).
56. POLAK AMERYKAŃSKI. (490 State Street, Perth Amboy, N. Jersey).
Tygodnik. Wyd. ks. prałata J. Urbana. Bez wyraźnego kierunku politycznego. Zasięg — Perth Amboy. Nakład — *ca* 1000—2000 egz. Redakt.: A. Roszkowski.
57. POLISH MEDICAL AND DENTAL BULLETIN. (Chicago).
Organ Stow. Lekarzy i Dentystów Polskich w Ameryce. Nakład — *ca* 1200 egz. Bliższych danych brak.
58. POLISH STUDENT BULLETIN. (Pittsburgh, 202 Wright Street, McKees Rocks, Pa.).
Miesięcznik. Wyd. i org. Zw. Studentów Polskich w Ameryce (Polish Students Assn.) w języku polskim i angielskim. Poświęcony życiu organizacyjnemu akademików polskich w Ameryce. Redakt.: Stanisław C. Marchlewicz.
59. POLONIA. (8723 Commercial Avenue, Chicago, Illinois).
Tygodnik. Wyd. A. Bloch (sekretarz Najwyższego Sądu Stanowego). Bez wyraźnego kierunku politycznego, lojalny wobec poczynań rządowych. Zasięg — Chicago. Nakład — *ca* 3000 egz. Redakt.: T. Kantor (sympatyk „Ludowców”).
60. POSŁANIEC MATKI BOSKIEJ SALETYŃSKIEJ. (60 South Street, Ware, Mass.).
Miesięcznik wydawany od 1924 r. W 1934 rozpoczęto go wydawać także w jęz. angielskim. Red. ks. F. Ślusarz. Kierunek nadają Misjonarze Saletyni. Charakter katolicko-religijny. Stosunek do Kons. Gen. w N. Jorku poprawny. Rola pisma jako czynnika w życiu Polonii słaba. Zasięg — St. Zjedn. i Kanada.
61. POSŁANIEC SERCA JEZUSA. (4105 N. Avers Avenue, Chicago, Illin.).
Miesięcznik. Wyd. OO. Jezuitów. Kierunek ściśle religijny, z uwzględnieniem spraw narodowych polskich. Zasięg — St. Zjedn. A. P., Kanada, Brazylia. Nakład — *ca* 18 000 egz. Redakt.: ks. E. Matzel (b. prof. teologii w Krakowie).
62. PRZEBUDZENIE. (2019 Carolina Street, Chicago, Illinois).
Tygodnik. Wyd. i org. diecezji chicagowskiej Polskiego Kościoła Narodowego. Poświęcony sprawom religijnym P.K.N., lojalny wobec prac rządowych. Zasięg — Chicago i okolica. Nakład — *ca* 1000 egz. Redakt.: ks. L. Grochowski (biskup).
63. PRZEGLĄD KATOLICKI (brak danych).
64. PRZEGLĄD TYGODNIOWY. (1066 Broadway, Buffalo, N. Y.).
Tygodnik. Nowe pismo, egzystujące zaledwie kilka miesięcy, o słabej cyrkulacji.
65. PRZEGLĄD TYGODNIOWY. (253 Broadway, South Boston, Mass.).
Tygodnik. Wyd. i organ Komitetu Tow. Polskich w Bostonie i okolicy. Bez wyraźnego kierunku politycznego, poświęcony sprawom towarzystw, lojalny wobec poczynań rządowych. Zasięg — stany Nowej Anglii. Nakład — *ca* 6300 egz.
66. PRZEWODNIK KATOLICKI. (480 North Burritt Street, New Britain, Connect.).
Tygodnik. Wyd. ks. prałata dr. L. Bójnowskiego. Kierunek religijno-społeczny, wobec Rządu R.P. wybitnie krytyczny. Zasięg — stan Connecticut i przyległe stany. Nakład — *ca* 20 000 egz. Redakt.: ks. prałat dr. L. Bójnowski.
67. PRZEWODNIK POLSKI. (1308 Cass Street, St. Louis, Illinois).
Tygodnik. Wyd. H. Moczydłowskiego. Bez wyraźnego kierunku politycznego, poświęcony stosunkom lokalnym. Zasięg — stan Missouri. Nakład — *ca* 2000 egz. Redakt.: H. Moczydłowski.
68. PRZYJACIEL WOLNOŚCI. (510 Adeline Street, Trenton, N. Y.).
Tygodnik. Wyd. A. S. Bielawski (wydawca tyg. „Gazeta Niedzielną — Przy-

jacieli Ludu" w Camden). Kierunek prawicowy w duchu N. D. do Rządu R.P. stosunek krytyczno-opozycyjny. Zasięg — Treton, stan New Jersey i okolice przyległe. Nakład — *ca* 5600 egz. Redakt.: dr K. Wachtl (b. red. „Dziennika Chicagowskiego”), J. Sulik.

39. REKORD. (514 North Shamokin Street, Shamokin, Pa.).

Tygodnik. Wyd. F. J. Kołaczewskiego. Wobec Rządu R.P. lojalny, poświęcony sprawom ludu górniczego w powiecie Northumberland. Zasięg — Shamokin i Mt. Carmel. Nakład — *ca* 3000 egz. Redakt.: F. J. Kołaczewski.

70. REKORD CODZIENNY. (1574 Forest Avenue East Corner Orleans, Detroit, Mich.).

Dziennik. Wyd. J. Wedda (działacz społeczny, ustosunkowany w kołach partii demokr. St. Zjedn.). Klerykalny, reprezentuje tzw. Obóz Narodowy, poświęca dużo miejsca sprawom społecznym i polityki amerykańskiej. Zasięg — Detroit i okolice. Nakład — *ca* 12 000 egz. Redakt.: J. Wedda (redaktor naczelny), W. Soyda (zdolny dziennikarz — prezes Syndykatu Dziennikarzy Polskich w Ameryce), A. Olszewski.

71. REPUBLIKA — GÓRNIK. (409 Cedar Avenue, Scranton, Pa.).

Tygodnik. Wyd. J. Dendego. Wobec Rządu R.P. lojalny. Zasięg — powiaty Lackawanna i Lucerna w stanie Pensylwania oraz powiaty okoliczne. Nakład — *ca* 11 500 egz. Redakt.: J. Dende.

72. ROBOTNIK POLSKI. (7 East 15th Street, New York, N. Y.).

Tygodnik. Wyd. Związku Socjalistów Polskich w St. Zjedn. i organ Polskiej Robotniczej Kasy Pomocy. Kierunek socjalistyczny. Stosunek do Rządu R.P. krytyczny. Redakt.: S. Kamiński. Nakład — *ca* 6000 egz.

73. ROLA BOŻA. (529 E. Locust Street, Scranton, Pa.).

Dwutygodnik. Wyd. Spółki Wyd. pod przewodnictwem ks. biskupa F. Hodura, org. Polsko-Narodowego Katolickiego Kościoła, omawia sprawy religijne. Zasięg — parafia Kościoła Narodowego. Nakład — *ca* 4500 egz. Redakt.: ks. biskup F. Hodura, ks. J. S. Zawistowski i B. Krupski.

74. ROLNIK. (210 North Second Street. Stevens Point Wisconsin).

Tygodnik. Wyd. firmy Bracia Worzała (obecny właściciel — W. Worzała). Bez wyraźnego kierunku politycznego. Zasięg — stan Wisconsin i stany okoliczne (wśród farmerów). Nakład — *ca* 4000 egz. Redakt.: P. Klimowicz, H. Nie-wolkiewicz.

75. SODALIS MARIAŃSKI (brak danych).

76. SOKÓŁ POLSKI. (1001 Bingham St., Pittsburgh, Pa.).

Tygodnik. Wyd. i org. Sokolstwa Polskiego w Ameryce. Nie zajmuje się sprawami politycznymi, poświęcony wewn. sprawom sokolstwa. Zasięg — St. Zjedn.

- A. P. (org. sokole). Nakład — *ca* 10 000 egz. Redakt.: Mieczysław Wasilewski.

77. SKARB RODZINY (brak danych).

78. SŁOWO POLSKIE. (530—532 Oriskany Street, West Utica, N. Y.).

Tygodnik. Wyd. M. Bieńkowskiej (działaczka społeczna). Kierunek prorządowy i postępowy. Zasięg — środkowa część stanu New York. Nakład — *ca* 4500 egz. Redakt.: K. Bieńkowska.

79. SONS AND DAUGHTERS OF POLAND OFFICIAL NEWS. (Newark, N. Y.).

Miesięcznik. Red. Francis N. Reys. Organ organizacji młodzieży pod nazwą: „Stowarzyszenie Synów i Córek Polski”. Kierunek nadają: Reys, dr A. Węgrocki, A. Gozdzielewski, prezes. Ma na celu sprawy organizacyjne młodzieży i kulturalne. Sprawami politycznymi nie zajmuje się. Bliski kontakt z Kons.

- Gen. w N. Jorku. Nakład — *ca* 1500 egz. Zasięg — sfery młodzieży w New Jersey.
80. STRAŻ. (1004, Pittston Avenue, P. O. Box 628, Scranton, Pa.). Tygodniowy. Wyd. Polsko-Narodowej Spójni. Służy sprawom lokalnym Spójni. Zasięg — stan amerykański i stany sąsiednie. Nakład — *ca* 20 000 egz. Redakt.: S. Staruszkiewicz.
81. ŚWIAT. (9 East 16th Street, New York). Tygodnik wydawany przez red. „Nowy Świat”. Red. Yolles. Wyd. M. F. Węgrzynek. Kierunek prorządowy. Pismo popularnonaukowe, dobrze ilustrowane. Poziom dość wysoki. Nakład — *ca* 5000 egz. Zasięg — całe St. Zjedn. i Kanada.
82. SZTANDAR POLSKI. (1018 S. Madison Ave., Bay City, Mich.). Tygodnik. Wyd. The Standard Pub. Co. Niezależny, o znaczeniu lokalnym. Zasięg — Bay City. Nakład — *ca* 2000 egz. Redakt.: G. Gorney.
83. TYGODNIK GÓRNICZY. (229 West Lloyd Street, Shenandoah, Pa.). Tygodnik. Wyd. W. Piątkiewicza. Bez wyraźnego kierunku politycznego. Nakład — *ca* 1500 egz. Redakt.: W. Piątkiewicz.
84. TRYBUNA. (296 North Front Street, New Bedford, Mass.). Tygodnik. Wyd. E. Szubzda. Wobec Rządu R.P. lojalny i postępowy. Zasięg — stan Massachusetts. Nakład — *ca* 1500 egz. Redakt.: E. Szubzda.
85. TRYBUNA POLSKA. (432 East 13 Street, Erie, Pa.). Tygodnik. Wyd. B. Wojnara. Umiarkowanie prorządowy, o znaczeniu lokalnym. Zasięg — Erie i okolice. Nakład — *ca* 3000 egz. Redakt.: prof. E. Bobrowski (lokalny działacz społ. w Erie).
86. TRYBUNA ROBOTNICZA. (5762 Chene Street, Detroit, Mich.). Organ Biura Polskiego Komunistycznej Partii Stanów Zjednoczonych.
87. UNIA POLSKA. (761 Fillmore Avenue, Buffalo, N. Y.). Dwutygodnik. Wyd. S. Sielskiego, org. oficjalny Unii Polskiej w Ameryce. Kierunek społeczno-narodowy, poświęcony sprawom Unii Polskiej. Zasięg — Buffalo i stany przyległe. Nakład — *ca* 12 000 egz. Redakt.: S. Sielski.
88. WETERAN. (56 St. Marks Place, New York, N. Y.). Miesięcznik, organ Stow. Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, Red. J. Wilk. Tendencja prawicowa. Pismo odzwierciedla prąd i nastroje panujące wśród weteranów polsko-ameryk. (hallerczyków). Zajmuje się głównie sprawami organizacyjnymi i obroną interesów weteranów. Obecny zarząd Stow. Weteranów przeciwny jest uprawianiu opozycji Rządowi R.P. Nakład — *ca* 6000 egz.
89. WIADOMOŚCI CODZIENNE. (1017 Fairfield Ave., Cleveland, Ohio). Dziennik. Wyd. p. Kurdziela (działacz społeczny). Prorządowy, poświęca dużo miejsca sprawom społecznym. Zasięg — Cleveland i okolice. Nakład — *ca* 14 000 egz. Redakt.: prof. T. Siemieradzki (naczelný redaktor, zasłużony działacz społeczny i dziennikarz), Z. Dybowski.
90. ZGODA. (1406 W. Division Street, Chicago, Illinois). Tygodnik. Wyd. Zw. Narodowego Polskiego. Poświęcone głównie sprawom organizacyjnym. Kierunek demokratyczny, narodowy, poprawny wobec Rządu R.P. Zasięg — Chicago i okolice. Nakład — *ca* 250 000 egz. Redakt.: K. Piątkiewicz (sympatyk N.D.), S. Zaklikiewicz (w ZNP reprezentant kierunku prorządowego), K. Burke, W. Trawiński, M. Marski, J. Cnota.
91. ZJEDNOCZENIEC. (6805 Lansing Ave., Cleveland, Ohio). Tygodnik. Wyd. A. E. i W. T. Wielowiejskich. Apolityczny, poświęcony wyłącznie sprawom Zjednoczenia, organ Zjednoczenia Polsko--Rzymsko-Katolic-

kiego pod opieką Niepokalanego Serca Najśw. Marii Panny. Zasięg — Cleveland i okolice. Redakt.: J. A. Zebrowski.

92. ZWIASTUN PRAWDY (brak danych).

93. ZWIĄZKOWIEC. (6968 Broadway, Cleveland, Ohio).

Tygodnik. Wyd. i org. Zw. Polaków w Ameryce. Antyrządowy, poświęcony sprawom organizacyjnym Zw. Polaków w Ameryce. Zasięg — St. Zjednoczone A.P. Nakład — *ca 14 000 egz.* Redakt.: P. J. Zielecki.

XVII. ZSRR (czasopisma wyłącznie komunistyczne)

1. BĄDŹ GOTÓW. (Kijów, ul. Krasnoarmiejska 1—3).

Wych. co 5 dni. Wyd. i org. sekcji polskiej Biura Centr. Kom. Organizacji Dziecięcej przy Komsomole i Komisariacie Oświaty USRR. Poświęcony pracy wśród „Pionierów Polskich” i celom komunistycznego wychowania dzieci. Redakt.: Czesław Maj.

2. BOLSZEVIK OLEWSZCZYŹNY. (Olewska).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i org. Sekcji Polskiego Rejonowego Komitetu Wykonawczego K.P.(b)U w Olewsku. Nakład — *ca 1000 egz.* Redakt.: Iwanicki.

3. GŁOS MŁODZIEŻY. (Kijów, ul. Krasnoarmiejska 1—3).

Wychodzi co drugi dzień. Wyd. i org. sekcji Polskiej Komit. Centr. Wszekzwiązkowej Organizacji Komsomolów. Komit. Centr. Ukraińskiej Organizacji Komsomolów oraz Kijow. Prowinc. Komit. Komsomolów (K.C.W.L.K.Z.M., K.C.L.K.Z.M. i Kijowskiego O.K.L.K.Z.M.U.). Przeznaczony dla młodzieży polskiej na całym terenie ZSRR. Zasięg — cały teren ZSRR, zwłaszcza Ukraina. Nakład — *parę tysięcy egz.* Redakt.: W. Walczak i Litwin. Główną uwagę poświęca sprawom rolnym, zwłaszcza kolektywizacji.

4. KOLEKTYWISTA POGRANICZA. (Płoskirów).

Wych. 15 razy na miesiąc. Wyd. i org. płoskirowskiego rejonowego Komitetu Wykonawczego K.P.(b)U. Nakład — *ca 2700 egz.* Redakt. Bronisław Berg. Jedno z najlepiej redagowanych polskich pism rejonowych.

5. NATARCIE SOCJALISTYCZNE. (Zatońsk).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i org. rejonowego Komitetu wykonawczego K.P.(b)U. w Zatońsku. Nakład — *ca 1000 egz.* Redakt. Wojtkowicz.

6. O BOLSZEWICKIE KOLEKTYWY. (Szepetówka).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i org. rejonowego Komitetu Wykon. K.P.(b)U. w Szepetówce. Nakład — *ca 1000 egz.* Redakt.: Remski (aresztowany w maju 1934).

7. ORKA. (Mińsk, ul. Sowiecka 63).

Wych. 2 × na pięć dni. Wyd. i org. sekcji Pol. Komit. Centr. Białoruskiej Partii Komunistycznej K.P.(b)B. Przeznaczony dla ludności polskiej w kolektywach B.S.R.R. Zasięg — Białoruś. Nakład — *ca 7000—10 000 egz.* Redakt.: H. Zarski (b. poseł na sejm R.P.) we wrześniu 1932 wydany władzom sowieckim w drodze wymiany personalnej, inteligentny, lecz bez większych wpływów.

8. O WIEŚ SOCJALISTYCZNĄ. (Wołoczyska).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i org. Rejonowego Komitetu Wykon. K.P.(b)U. w Wołoczyskach. Nakład — *ca 1000 egz.* Redakt.: Wodziński.

9. POGRANICZNA PRAWDA. (Sławuta).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i organ Rejonowego Komit. Wykon. K.P.(b)U. Nakład — *ca 1000 egz.*

10. PORADNIK OŚWIATY. (Kijów).

Periodyk przeznaczony dla nauczycielstwa polskiego na Ukrainie Sowieckiej.

11. SIERP. (Od połowy 1933 — Kijów, ul. Krasnoarmiejska 1, poprzednio Charków).

Wych. co drugi dzień. Wyd. i org. sekcji pol. Centr. Komit. Ukrainńskiej Partii Komunistycznej i Kijowskiego Prowinc. Komit. Part. K.P.(b)U. i Kijow. Obkomu K.P.(b)U. Przeznaczony dla mas ludności polskiej na Ukrainie. Zasięg — Ukraina. Nakład — *ca* 10 000 egz. Redakt.: K. Wojsławski. Ma specjalnie rozwinięty dział rolniczy, prowadzony przez Z. Własową.

12. SZTURM BOLSZEWICKI. (Berdyczów).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i org. rejonowego Komitetu Wykonawczego K.P.(b)U. Nakład — *ca* 1000 egz.

13. SZTURMOWIEC DZIERŻYŃSZCZYŃNY. (Dzierżyńsk — dawny Kojdanów).

Wych. 3 × w tyg. Wyd. i org. Polskiego Rejonu Narodowego Dzierżyńskiego na Białej Rusi. Rej. Komit. Part. Rej. Komit. Wykon. (RKK-P(b)B. R.K.W.) i Rej. Rady Zw. Zaw. Przeznaczony dla mas robotn. i wiośc. Zasięg — Białoruś. Nakład — 5000 egz. Redakt.: J. Kirsztajn. Omawia głównie sprawy gospodarze kolektywów polskich.

14. SZTURMOWIEC NADZBRUCZAŃSKI. (Gródek).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i org. rejonowego Komitetu Wykonawczego K.P.(b)U. Nakład — *ca* 1000 egz. Redakt.: Michalewski.

15. SZTURMOWIEC PÓL. (Marchlewsk).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i org. Marchlewskiego Rejonowego Komitetu Wykonawczego, rejonowego biura K.P.(b)M. i rady rejonowej Związków Zawodowych. Nakład — *ca* 2500 egz. Redakt.: J. Wirkowski.

16. SZTURM SOCJALISTYCZNY. (Zwiahel).

Wych. 12 razy na miesiąc. Wyd. i org. rejonowego Komitetu Wykonawczego K.P.(b)M. w Zwiahlu. Nakład — 1000 egz. Redakt.: Michalewski.

17. TRYBUNA RADZIECKA. (Moskwa, Solanka 1.10 k.).

Dziennik. Wyd. i org. sekcji polskiej Centr. Komitetu Partii Komunistycznej (K.C. W.K.P.(b)). Jest filią „Prawdy”, centr. org. Partii Komun. Przeznaczony dla inteligencji polskiej. Zasięg — cały teren ZSRR. Nakład — *ca* 10 000 egz. Redakt.: R. Maksymowski (bliżej nie znany).

18. WALKA KLAS. (Moskwa, Solanka 1.10 k.).

Miesięcznik. (wych. nieregularnie). Wyd. „Prawdy”. Poświęcony ogólnej ideologii komunistycznej.